

Weerloze natuur?

Noelle Aarts

De coronacrisis maakt dat mensen in groten getale de natuur in trekken. Gezinnen met kleine kinderen wandelen achter elkaar aan in de bossen, grijze genietters fietsen vrolijk rond in de polder. En een paar weken geleden was heel Nederland buiten aan het schaatsen, sleeën of langlaufen.

Er lijkt sprake van een serieuze herwaardering van de natuur, een herwaardering die vooral samenhangt met onze menselijke behoeften. De lockdown maakt dat we bijna niet meer te houden zijn: we moeten naar buiten, het liefst met zijn allen! De natuur is zo ongeveer de enige plek waar mensen elkaar in deze barre tijden kunnen ontmoeten. De natuur biedt de ontspanning en recreatie waar we met zijn allen naar snakken.

We kunnen dus concluderen dat de door corona ingegeven waardering van de natuur vooral functioneel van aard is en dat leidt niet per se tot het nodige respect, of enige zorg voor de natuur. Zo staan we er nauwelijks bij stil dat al dat sleeën gepaard gaat met behoorlijke schade aan de natuur, of dat het rijkelijk strooien van zout omwille van de verkeersveiligheid funest is voor vogels, omdat ze er nierproblemen van krijgen.

Het proces dat ertoe heeft geleid dat wij de natuur in al haar pracht en grootsheid zijn gaan beschouwen als ondergeschikt aan onszelf, is met het begin van de landbouw en het bijbehorende grondbezit zo'n 10.000 jaar geleden aangevangen. Lang geleden heeft de filosoof en romanticus Jean Jacques Rousseau dit moment kort en krachtig omschreven in zijn beroemde essay *Vertoog over de Ongelijkheid* (1755): "De eerste die een stuk grond omheinde en durfde te zeggen 'dat is van mij', en mensen aantrof die onnozel genoeg waren om hem te geloven, was de ware grondlegger van de burgerlijke maatschappij. Wat een misdaden, oorlogen, moorden, wat een ellende en

verschrikkingen was de mensheid niet gespaard gebleven als iemand toen de palen had uitgerukt of de gracht had gedempt en tot zijn medemensen had geroepen: 'Hoed je om naar die bedrieger te luisteren; jullie zijn verloren als jullie vergeten dat de vruchten iedereen toebehoren en dat de aarde van niemand is'."

“We moeten de intrinsieke waarde van de natuur erkennen”

Ruim tweehonderd jaar verder zijn er inmiddels heel wat wetenschappelijke inzichten die bevestigen dat er inderdaad veel is veranderd vanaf het moment dat mensen neerstreken op een vaste plek. Omdat de natuur niet langer meer van iedereen was, ontstonden er nieuwe behoeften, waaronder de behoefte zich op basis van bezit te onderscheiden van anderen. Het idee van individueel winstbejag werd gaandeweg gemeengoed. Tegelijkertijd groeide het vertrouwen in de technologische maakbaarheid van de

wereld: we lijken steeds beter in staat de natuur naar onze hand te zetten. Met de ontwikkeling van nieuwe technologieën om opbrengsten per oppervlakte-eenheid verder te maximaliseren, kwam de trend om onszelf boven de natuur te plaatsen nog eens in een stroomversnelling. De noodzaak om onszelf te zien als inherent onderdeel van de natuur was niet langer aan de orde en de intrinsieke waarde van de natuur – van de dieren, de planten, de bossen, de rivieren, kortom, van al wat leeft – werd naar de achtergrond gedrukt. Ook in onze pogingen om complexe problemen zoals klimaatverandering te beheersen, is het streven naar technologische controle van onze leefomgeving vooralsnog dominant.

De waarde van natuur wordt op zijn best omschreven in termen van ecosysteemdiensten, wat eigenlijk niks anders betekent dan natuur in dienst van de mens, natuur die in geld kan worden uitgedrukt. Denk bijvoorbeeld aan het verschaffen van drinkwater, de bestuiving van gewassen en het bieden van gelegenheid voor ontspanning en recreatie.

Ook al wordt aan de natuur geldelijke waarde toegekend, zolang zij enkel wordt beschouwd in termen van functionele waarden voor mensen zal zij altijd onderschikt blijven en uiteindelijk het onderspit delven. Om de natuur – en daarmee onszelf – te redden, zullen we haar in al haar facetten moeten beschouwen als van waarde in zichzelf. Concreet betekent dit dat de erkenning van de intrinsieke waarde van de natuur bij elke poging om haar te beschermen en te gebruiken een expliciet doel moet zijn. Een waarlijk gezonde samenleving ligt in het verschiets wanneer we de natuur een plek geven in elke besluitvorming die haar aangaat. Alleen zo kunnen we voorkomen dat de waarde van natuur, ondanks haar talloze functies, weerloos zal blijven.